Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Vejviser

i

Bygningsmuseet

i

Kongens Have.

(Afdeling af Dansk Folkemuseum).

Kjøbenhavn.
N. C. Roms Bog- & Stentrykkeri.
1897.

Forord.

Af *Bernhard Olsen.*

Det Bygningsmuseum, der nu er grundlagt i Kongens Have, har været en lang Tid om at komme til Verden. Ideen til det fik jeg under Forarbejderne til den kunst-industrielle Udstilling, som holdtes i Kjøbenhavn i Sommeren 1879. Efter Kammerherre Worsaaes Opfordring tog jeg mig paa at ordne en Afdeling for Landbostanden, hvis særlige Kulturforhold vore Museer endnu ikke havde inddraget under deres Omraade. Det stod mig straks klart, at den Opstillingsmethode, der den Gang anvendtes i de historiske Museer i alle Lande ikke var brugelig her, hvis Overblik og Forstaaelse skulde opnaas, men at Tingene maatte sættes, som de vare bestemte til at staa i Livet og at Udstillingen maatte ordnes i Interiører fra de forskjellige Landsdele. Dette vandt strax Worsaaes Bifald og blev en stor Tiltrækning for Udstillingen.

Paa Rejserne, der gik forud, kom jeg til Nørre Skaane, navnlig til Østre Gøinge Herred. Her saa jeg for første Gang Huse af Bulværk med Aastag, med Overlys i Stuen gjennem Vindøjet i Taget og med høje Huse ved den lave Midt-Stues to Gavle. Det var Middelalderens Bondegaard, som den byggedes, hvor Skoven stod ved Magt og i Midtstuen kunde Oldtidshuset anes. I disse Stuer var alt inden Dørs voxet ud af den arkitektoniske Form og saa nøje knyttet til den, at omtrent hver enkelt Ting havde sin faste Plads og nødig burde skilles fra den. Senere, da der blev Tale om at grundlægge Folkemuseet, omtalte jeg til Worsaae, at her fandtes det Bindeled mellem den ældre Middelalder og den Tid, der skabte de danske Bondegaarde, som vi kjende dem og at saadanne Huse ikke maatte savnes i et vordende Folkemuseum. Worsaaes Blik var som altid fremskuende og klart og han bifaldt fuldt ud Princípet, kun ventende paa det Øjeblik, der vilde passe til at føre det ud i Livet.

Worsaae oplevede det ikke. Faa Dage efter at han havde set Folkemuseet blive aabnet i 1885, døde han og med ham mistede det sin bedste og mest formaaende Ven. Dets Udvikling som Bygningsmuseum blev derved standset i lang Tid.

Imedens kom Bygningsmuseerne i vore Nabolande og mange andre Steder i rask Udvikling fra de spredte Begyndelser med at flytte enkelte historiske Bygninger til Nutidens samlede Foretagender efter lagte Planer.

1828 flyttedes Kong Frants I's rigt skulpterede Stenhus fra Moret ved Fontainebleau til Cours-la-Reine i Paris.

1841 overførte Sir Charles Fellows 2 lykiske Gravbygninger til British Museum.

1844 lod Kong Friedrich Wilhelm IV af Preussen Vangs Stavkirke flytte fra Telemarken til Brückenberg i Riesengebirge, hvor den nu tjener til Sognekirke.

Den rette Spire til de store Bygningsmuseers Dannelse maa dog søges paa Verdensudstillingerne. Da Glaspaladset fra Udstillingen i Hyde Park

i 1851 flyttede til Sydenham og gjenaabnedes 3 Aar efter, saaes her en Række *courts*, hvor Udviklingsgangen i Kulturfolkenes Arkitektur gjengaves i forminsket Størrelse. Ideen optoges paa følgende Udstillinger, hvor man jævnlig har set Modeller til enkelte Bygninger eller store Komplexer blive hentede fra nær og fjærn og nu efterligner man hele Bydele. Disse Fremstillinger, der kun ere Øjebliksværk, yde blot Modeller i naturlig Størrelse, men de have dog alligevel tjent til at gjenvække Interessen for at følge de nævnte Exempler fra Aarhundredets første Halvdel og den Mand, der har Æren af at have givet Stødet fremad i de nordiske Lande er Kongen af Norge Oskar II. En lille Forening i Kristiania, søgte at værne Norges pragtfulde Træbygninger mod Vangs Kirkes Skjæbne. Den erhvervede i 1881 Gols Kirke i Hallingdal og lod den føre til Kristiania. Da Midlerne vare grumme smaa, traadte Kongen til med Gave af Plads og Hjelp i Penge og i Tiden derefter blev han Skaber af Verdens første Bygningsmuseum paa Bygdøen ved Kristiania. Ved Kirkens Side rejste sig paa Kongens Bekostning Hovestuen fra Lilleherred i Telemarken, Staburet fra Søndre Berdal i Øvre Telemarken, Røgstuen fra Kjelleberg paa Valle i Sætersdalen, Lofthuset fra Roldstad i Gudbrandsdalen. Kongens Exempel skabte Efterfølgere. Videnskabernes Selskab lod Holtaalens Stavkirke rejse i Trondhjem; ved Bergens Museum staaer Landvikstuen fra Herlø, paa Fantoft i en privat Park ved Bergen en Stavkirke fra Sogn. Paa Frognersæteren ved Christiania, der tilhører Christiania Kommune, er opsat en Røgstue fra Telemarken, en Stue fra Aal og den saakaldte Gjeitestue fra Gulsvik i Telemarken. Paa Lillehammer har Læge Sandvig ladet opsætte 3 Stuer og et Kapel og Herr Fabritius paa Sauland, Telemarken, 2 af Egnens Stuer. Begge Steder ere Bygningerne helt udstyrede med lokalt Bohave. Det nystiftede »Norsk Folkemuseum« fører Sagen videre. Det ejer en Røgstue fra Rauland i Opdal, Numedal, og en fra Aamli, Sætersdal, en Peisestue fra Grøsli i Numedalen samt et Lofthus fra Holt i Stordalen paa Søndmøre. Disse Bygninger ville blive opsatte paa en Ejendom i Christianias Nærhed og komme til at danne en smuk Fortsættelse af Kong Oskar II's Værk.

Denne samlede Kraftanstrængelse fra Norges Konges og Folks Side har skabt et enestaaende Værk, frelst gamle og skjønne Bygninger for Landet og fyldt et Hul i Museernes Rækker, der optager en stor Del af Middelalderens Husliv og giver et Blik ind i Oldtidens. Skønt Erhvervelserne have staaet tilgjængelige i lang Aarrække, have de dog kun været lidet kjendte i Danmark og Sverige. Det er i hvert Fald den eneste Forklaring paa, at Folkemuseets Opstilling i Interiører og den Begyndelse, det nu har gjort med et Bygningsmuseum, til Trods for de overordentlige Resultater, dettes System kan opvise i Norge og i Naboriget Sverige, endnu kan møde Modstand hos danske Museumsmænd. Det synes heller ikke, som Kong Oskars norske Værk er kjendt i hans andet Land. Det har i 1891 faaet sig en lignende Ordning paa Skansen ved Stockholm og i 1892 en anden i Lund, men skønt Landets Konge har den uomtvistelige Ære at være Systemets Grundlægger og Bonden Ole Hove i 1881 skjænkede ham sin Stue, for dermed at grunde et Bygningmuseum, søgte hvert af de svenske Museer 10 Aar derefter at tillægge sig Ros for at have været den første om Ideen.

Herhjemme ere mange Aar spildte under ufrugtbare Anstrængelser for at skaffe vore historiske Museer bedre Husrum end det, som Prinsens Palæ kan yde dem. Worsaae, der havde et Blik for alle Ulemperne ved at have Museer midt inde i en tæt bebygget By, stræbte af al Magt efter at faa den paatænkte Nybygning lagt ud i det frie mellem grønne Træer, paa en aaben Plads, hvor der var Rum omkring og Lejlighed til Udvidelser, som kommende Tider vilde kræve. Han fremkaldte to Planer, der gik i denne Retning. I den første paatænktes at lægge Museet paa

Exercérpladsen ved Rosenborg ud mod Gothersgade, og da dette ikke høstede Bifald, foreslog den anden Kongens Haves nordøstlige Hjørne, men vandt heller ikke frem.

Efter Worsaaes Død kom der en ny Plan op, der gik i stik modsat Retning og holdt sig til Prinsens Palæ, trods de af alle erkjendte Ulemper, dets indestængte Beliggenhed medfører. I Kommissionen, der udarbejdede Forslaget herom under Kultusminister Scavenius' Forsæde, kom man ikke til fuld Enighed og uden for mødte det stærk Modstand blandt andet fra Dansk Folkemuseum, fordi det her saa sin Plan om at faa Interiørordningen udviklet til sin naturlige Konsekvens i et Bygningsmuseum tilintetgjort for lange Tider. Palæprojektet forkastedes og kort efter traadte Kammerherre Scavenius ud af Ministeriet.

Hans Efterfølger, Kultusminister Dr. jur. Goos, nedsatte en ny Bygningskommission, i hvilken den ene af Nationalmuseets nye Direktører, Dr. Henry Petersen fik Sæde. Efter Worsaaes Død havde han i flere Aar været Medlem af Folkemuseets Komité som Delegeret for Kultusministeriet. Det er med Erkjendtlighed, at jeg her nævner ham som Folkemuseets Ven, der fra dets første Begyndelse i 1879 og til hans Død i 1896 trofast stræbte for at fremme Worsaaes Planer med det og udvikle det i hans Aand. Da hans Ord maatte faa en særlig Vægt i den senest nedsatte Kommission, foreslog jeg ham at gjenoptage Worsaaes Ide med Museet paa Exercérpladsen, men at undgaa Planens svageste Side, der var, at Museumsbygningen tænktes lagt med Front mod Gothersgade og saaledes kom til at maskere Slottet, med hvis Arkitektur den heller ikke harmonerede. Ved at fordele Museerne i to Bygninger og anbringe dem paa hver sin Side af Exercérpladsen saaledes som de to Bygninger, der danne Forgaarden til Frederiksborg, ligge og ved at opføre dem i en med Rosenborgs Arkitektur harmonerende Stil, vilde man tilvejebringe et symetrisk Bygningskomplex, domineret af det højere liggende Slot som Hovedbygning, en Ordning i Renæssancens Aand, der vilde samle alle Hovedstadens historiske Museer i en arkitektonisk Helhed. Paa den resterende Del af Terrænet mod Kongens Have og i dennes tilstødende Udkant, vilde der blive Plads til et Bygningsmuseum for Nationalmuseets Afdeling II og for Folkemuseet.

Dr. H. Petersen, der gik villig ind paa mit Forslag, interesserede sig levende for, at der blev begyndt paa et Bygningsmuseum i Kongens Have, i dennes sydvestlige Hjørne, hvor det nøje vilde slutte sig til den ventede Hovedbygning paa Exercérpladsen. I Forfjor og i Fjor blev der foretaget Rejser i vore gamle Lande østersunds og der erhvervedes de Bygninger, som nu staa paa den af Indenrigsministeriet anviste Plads. Om de skulle blive der og forøges i Tal, maa Fremtiden afgjøre.

Den ovennævnte Ordning blev forklaret i Kommissionen, men denne naaede ikke til at tage Sagen under Overvejelse og Dr. Petersen døde i Fjor Efteraar. Skulde det nogensinde lykkes at føre den igjennem, vil den kunne samle alle divergerende Meninger om vore Museers Ordninger om sig. Hvert af dem vil kunne gaa sin Vej alt efter sine forskjellige Formaal og sine Styreres Anskuelser. Der er Plads for alle og for den Udvikling, som kommende Tider maa bringe og som aldrig kan ventes fyldestgjort i en Museumsbygning, der ligger indeklemt i en stor By, omgivet af trange Gader og høje Gjenbohuse, underkastet alle de Farer og Ulemper, de føre med sig.

A.

Hallandsstuen.

Vaaningshusets Indretning hos Landalmuen har til alle Tider været en Efterligning af den paa Storgaardene, senere i Kjøbstæderne herskende Skik og giver derfor ofte en god Forestilling om Kulturforhold, der forlængst ere ophørte at existere der, hvor Exemplet til Efterlignelse blev givet. Om Livet inden Døre i meget fjerne Tider, op imod den tidlige Middelalder kunne vi endnu faa Besked ved at studere Bøndernes Huse paa to Steder, men kun i Landsdele, der ikke mere høre til Danmarks Rige, nemlig i det sydlige Slesvig og østersunds i Halland, Skaane og Bleking.

Først nævnte Sted, i Egnen syd for Sli og Danevirke og hen i mod Husum ser man endnu et Oldtidshus af mægtige Dimensioner, der under ét Tag og i ét Rum optager baade Menneskene, Kvæget og Gaardens Produkter. Først efter Middelalderens Slutning begyndte Storbønderne her at bygge særskilte Stalde og Lader samt afskildrede Opholdsstuer. Det Billede, vi faa her, er dog ikke af vor egen Oldtid, men af et andet Folks og Skikken er her den holsteinske. Sidst nævnte Steder er det derimod vore Fædres Liv, vi kjende igjen, vor egen Middelalders Arkitektur, vi se lyslevende saaledes, som den skildres i vore Folkeviser, der ikke helt kunne forstaaes uden at have Bygninger for Øje lig dem, i hvilke de bleve til og hvor de besungne Begivenheder foregik.

For ikke længe siden var det almindeligt at henlægge dem til de firlængede Herregaarde, af hvilke endnu ret mange og ret gamle ere til, men disse stamme alle fra Renæssancens Tid og ingen af dem ere i denne Form ældre end Midten af 16de Aarh. Deres Efterligninger, de firlængede Bondegaarde, ere endnu yngre. Middelalderens store og smaa Landgaarde bestode derimod af en Samling isolerede Bygninger uden indbyrdes Forbindelse. Materialet var Egnens Frembringelse, hvor Skoven var ved Magt Træ, ellers Bindingsværk, hvis Tavl vare udfyldte med brændte Sten, hos Bønderne kun med Klineværk.

Gamle træbyggede Huse findes endnu i det nordøstlige Slesvig, Randersegnen, i Fyen og i de tabte Lande østersunds, i Nørre Skaane, Halland og Bleking. I Søndre Skaane saa vel som i de andre ikke nævnte Dele af Danmark har Bindingsværket været i Brug fra gammel Tid baade paa Herregaarde, hos Bønderne og i Kjøbstæderne indtil Murværket fortrængte det.

Træhusene østersunds have ikke den høje Alder som f. Ex. i Norge, men der findes dog enkelte, der kunne føres op til Landets danske Tid og indskaarne Aarstal fra sidste Trediedel af 17de Aarhundrede forekomme ikke sjældent, men en Erstatning for det, Husene mangle i høj Alder, har man i Bygningsmaaden, der har bevaret sig gjennem Tiderne,

Hallandsstuen med Lavstuen og de to Herbergshuse.

i Aarhundreder upaavirket af Storgaardes og Kjøbstadhuses skiftende Bygningsskik.

Paa Landet, hvor Skoven er overmægtig, ændredes den nemlig meget langsomt. Hvor Agerbruget stagnerer, hvor Udbyttet bliver staaende ved det gamle, hvor Samfærdselsvejene ere ufuldkomne, føler Bonden ikke Trang til at vige fra gamle Livsvaner. Skoven ydede hele Materialet og den ufuldkomne Færdighed i at behandle det fristede til at blive staaende ved de nedarvede Former og Rumforhold.

I disse Egne begyndtes paa de store Landboreformer over ét Aarhundrede tidligere end hos os. Jord-Fællesskabet hævedes. De gamle sammenbyggede Byer sprængtes, Gaardene flyttedes ud, til Dels dog gjenopførte af det gamle Materiale, for saa vidt det var brugbart, og i 18de Aarhundrede endnu efter den gamle Bygningsskik[1]).

Det er derfor kun muligt at finde gamle hallandske Gaarde paa den gamle Bygade, hvor en eller to ere blevne tilbage paa deres oprindelige Plads eller blandt de ældre Afbyggergaarde, som fra Byerne flyttede ud i Skoven.

Gaarden i Kongens Have er en saadan Udflyttergaard og stod paa Stæmhult i Aarstads Herred, omtrent $3^3/_4$ danske Mile i lige Linie øst for Falkenbjerg. Efter et Sagn paa Stedet er den i en ret fjern Tid bleven flyttet derhen fra Gifvastorp, der ligger $^3/_4$ Mil sydligere. I Stæmhult har siddet en Række af 5 Ejere, hvilket kan passe med 150 Aar. At Gaarden er flyttet, ses tydeligt af Priknummeringen paa Lavstuens Stokke. Den laa i Stæmhult meget ensomt bag Mosedrag og kun en eneste Vej førte der hen over høje Skovbakker. Fra disse kunde man langt borte se dens Skorsten som en hvid Prik dukke frem i et Hav af Trætoppe. Til Minde om det gamle Huses Beliggenhed i dette store Skovøde ved den henrivende Rendesø blev fra nærmeste Bakkekam taget et Fotografi, der udført som Maleri er anbragt i Bygning B, Lofthuset.

Huset falder i 3 afsondrede Dele, den midterste, Lavstuen og de 2 Gavlbygninger, Herbergshusene. Det første er det ældste og har været til, før de sidste bleve byggede. Maaske er det den eneste Del af Huset, som er flyttet fra Gifvastorp; Resten er mulig opført i Stæmhult. Bænke og Senge ere opsatte senere, sandsynligvis samtidig med Gjenopførelsen.

Der gjordes den Forskjel paa Stue og Hus, at den første havde Indretning til Opvarmning og var i ét Stokværk. Herbergerne vare Huse - o: havde 2 Stokværk, men kunde ikke opvarmes.

Som den gamle Lavstue staaer her, (Gavlhusene tænkte borte) giver den et Billede af Oldtidshusets Udseende, saalænge der kunde hugges stort Gavntømmer paa Stedet, thi at transportere det langvejs fra, var der ikke Tale om hos Bønderne paa en Tid, da der var flere Stier end Veje og disse vare omtrent ufarbare. Et Blik paa det svære Tømmer der, hvor det har bevaret sig bedst: udvendigt i Gavlene og i Stuens indre Vægge, vil overbevise om, at den gaaer tilbage til Hallands danske Tid.

I hine Dage kjendtes Skorstene ikke. Ilden brændte paa en aaben Arne saaledes, som det for nogen Tid siden endnu kunde ses i Norge, ved Skagen og i Slesvig syd for Danevirke. Røgen trak ud af et Hul i Loftet (Lyren). Bænkene gik den Gang langs med Stuens 3 Vægge og i dem sov Husfolket. Højsædet har været paa Gavlbænken og i det sov Bonden og hans Kvinde. I alt Fald har man Lovsproget at skilles fra Sæde og Seng ligesom det yngre at skilles fra Dug og Disk[2]). Husfolket laa i nordre og søndre Bænk.

---

[1]) Før Udflytningen var det ret almindeligt, at to Gaarde vare sammenbyggede. De to Bønder, der boede i saadanne Dobbeltgaarde vare Gaardboer. I Halland kaldte disse Bønder den andens Gaard for Hinsta, Hinnastuga (Hin Stue, nærmeste Stue, ogsaa om en Nabogaard).

[2]) Man spiste sammen 2 og 2 paa Diske, lange smalle Bræder.

Lavstuens Indre.

Hallandstuens Bygningsmaade.

Husene sattes paa en Sokkel af Kampestene, der samledes fra Marken. At lægge dem hed at tofte Huset. Dettes Plads valgtes saaledes, at Jordsmonnet skraanede, helst til flere Sider, for at Regnvandet kunde løbe fra. Tillige søgte man at lægge det solret, det vil sige i Retning Vest–Øst eller, som Brugen i ældste Tid synes at have været, Nord—Syd. Hertil knyttedes oprindelig en religiøs Forestilling, der senere gik over paa kristelig Bygningsskik, men lokale Forhold traadte ofte hindrende i Vejen. Allerede ved ældre islandske Bygninger blev Reglen hyppigt fravegen.

Den nederste Stok i Væggen hed Syllen (Fodtræet) og hvilede paa Syllestenene. Den øverste Stok hed Lejden (Rigssprog: (Lægten). Gavlen hed i Halland ogsaa Fjær, nederste Stok i dens Trekant Fjærmor'en. Vindskederne: Fjærbræder.

Taget bæres af trende svære, ottekantede Aase, hvis Ender hvile paa Gavlstokkene. Den øverste, Rygaasen har givet Navn til Stuerne, der ere byggede med denne Tagform: Rygaasestuer. De to andre hedde Sideaaserne.

Paa Aaserne hvile Tillen, Tagbræderne (Trodbord), der ind mod Stuen ere høvlede og med affasede Kanter. Paa Ydersiden ere de dækkede med et Lag Næver (Birkebark) og over dette i Nørre-Halland Græstørv, i Søndre Halland oftere Halm eller Tag (Siv: *Arundo phragmites*). Græstørven hindres fra at skride ud over Tagfladernes nedre Kant Ofs (Dansk Ous, gl. Norsk Ups, Tagskjægget) ved Muldaasen, der holdes fast med Tagkroge. Den Del af Taget, der rager ud over Husvæggen, samt Vinklen, den danner med denne, hedder Skunk.

Det indre Rum mellem de to Tagflader hedder Vinden. Paa den søndre Tagflade sidder Vindøjet, Vinduet[1]). I Nørre Halland hedder denne Lysaabning Daar, Dur, Dør[2]). Rammen omkring den hedder Daarlur (Lur = Ljore, Lyre, Lysaabning i Taget). Den tragtformede Indfatning af 4 skraatstillede Bræder hedder Dørskru.

Behandlingen af Tømmeret i Lavstuens Vægge viser, at den er den ældste af de 3 Huse. I Stokkenes underste Side er hugget en Rende, der slutter om den underliggende Stoks øvre Side. Indtrængen af Regnvand og Træk er yderligere forhindret ved at Mellemrummene ere tættede med Mos. Stokkene ere lagte i Hverv, vandret, og Enderne ere samlede i Knuthugning eller, som vore Tømrere sige: overskrammede o: et Hak i den øvre Stoks Underside passer ind i et Hak i den underliggendes Overside. Stokkene ere smukt huggede i oval Form i svære Dimensioner og Overfladerne glattede med Baandkniv og glatskurede. I denne Form hed de Baalar, Buller. Den Omhu, hvormed de ere behandlede, bliver i Øjne faldende i Modsætning til Herbergshusenes Stokke, der ere firhuggede. De ere lagte i Knut paa samme Vis, men Tømmeret er yngre og Tildannelsen mindre pyntelig.

Lavstuen har oprindelig været en Bygning for sig med begge Gavle fri. Over Indgangsdøren i Gavlen har Taget skudt sig nogle Alen frem, hvilende paa Stolper og dannende et Skjul over den der, hvor nu Forstuen er.

---

[1]) Navnet er Bevis paa, at denne Tagform har været oprindelig i Danmark. Paa svensk skjelnedes mellem Vindøga og Fønster (*fenestra*) den firkantede Lysaabning paa Husvæggen.

[2]) I Mørup Sogn i Mellem Halland kaldes Væggens fønster ogsaa Dør.

Dørene i Gavlvæggene ere meget lave, men i Gavlbjælkerne findes et Stykke nede gamle Indskjæringer, der stamme fra Stuens Bygningstid og i hvilke de oprindelige Døre have sluttet. Grunden til at de gjordes saa lave var, at man vilde nøde en Fjende, der passerede Døren, til at krybe ind ad den, hvorved han for en Stund blev gjort værgeløs.

Fra Syllen til disse Indskjæringer maaler man $1^1/_5$ Meter = 46 Tommer. Skjønt det skulde synes utvivlsomt, at en saa ubekvem Indretning maa være paatvunget af Hensyn til Forsvar, har man dog søgt dens Oprindelse ud af rent konstruktive Nødvendigheder, men ikke taget Hensyn til literære Vidnesbyrd om den virkelige Grund. I Eyrbyggernes Saga berettes, at en Træl blev stillet paa Loftet over Døren med Ordre til, naar Snorre Gode passerede den, at stikke sit Spyd saa fast i hans Bag, at det gik ud af hans Bug. Dette vilde være ugjørligt, hvis han ikke havde bukket sig meget dybt ned. En af vore Folkeviser siger:

Det var Langben Risker,
han ind ad Døren krøb;
det var Vidrik Verlandssøn,
han hannem Hoved kløv.

Oprindelig gik Døre ikke paa Jærn-, men paa Pindehængsler. De vare byggede paa en Døraksel, der foroven og neden var smalnet ud i en Tap, *hiarri*, der gik i Huller, borede i Dørhammer og Tærskel, *hjara*. Det er Oldtids Bygningsskik og anvendes endnu i Østerland. I Husets Forstue er opstillet en Dør og en Luge fra hallandske Udhuse, der bevare denne Konstruktion.

Væggene i Stuerne dannes af Bullerne, der fremvise deres konvekse Side, som uden paa Huset. En Afdeling af Væggene hed Blek eller Pligt. De ere her i deres oprindelige Stand og ikke som paa mange Stuer sent i Tiden blevne forsynede med Vinduer (fønster).

Langs venstre Vægs (set fra Forstuedøren) øverste Kant løb sine Steder en smal List eller Hylde, Bandtræet eller Varremmen, hvorpaa Smaating hensattes, i Skaane Mælkefade. Langs samme Vægs og Gavlvæggens nederste Del løbe Bænkene. De bestaa af Bænkestokken, den lodrette Forside og Sædet eller, som det hedder i vore Folkeviser, Stolen. I dette findes Laager for at Ting kunde gjemmes i Bænkens hule Indre Bænkekisten.

Oprindelig har Sædet manglet og Rummet bag Bænkestokken har været fyldt med faststoppet Halm. Over dette var bredt Hynder og paa dem kunde man sidde eller hvile liggende. Da Huset brødes ned, saa man i Vægbjælkerne runde Huller, der tyde paa, at Bænkestokken har været holdt i lodret Stilling ved runde Tværtræer.

Den trekantede Del af Gavlen over Forstuedøren hedder Bjælken. Langs dens Underkant løber en Hylde, Brikken, hvorpaa anbragtes Fade af Tin, dekoreret Ler[1]) og andre pyntende Sager. I en yngre Tid var Gavltrekanten delt med flere paralelle Hylder, men den ældste Skik var som her, at den var klædt med en trekantet malet Boning (Tapet). Dette omtales allerede i Sturlungasaga og kaldes bjórr (saaledes hed ogsaa selve Gavlfladen). Paa Gavlen modsat Forstuedøren anbragtes Husmoderens blanke Kogekar.

Op mod Væggen tilhøjre staa Fastsengene med deres Spærlagen, Forsiden hedder Sengestokken. I den ene Sengeende op mod Spisen

[1]) Halland, senest i Egnen om Falkenbjerg, ejede en stor keramisk Industri. De her opstillede dekorerede Fade vise Frembringelser fra forrige Aarhundrede. Det ældste er fra 1724.

findes en Træhylde, hvorpaa Spædbarnet lagdes, dels for at have det lunt, dels for ikke at blive ligget ihjel, en Ting, der ofte hændtes før i Verden. da Sengene vare mere overfyldte med Klæder og Folks Søvn haardere end nu. I Aarhus Stift alene blev ved 1650 i Gjennemsnit ligget 38 Børn ihjel om Aaret. Rummet mellem Senge og Gulv er dækket med et lidt fremspringende Trin, Skamlen, et Minde om, at Sengestokken en Gang har været saa høj, at et saadant behøvedes. Foran Sengen staar Brudeskamlen (Pallen), der brugtes, hvor der var aabent Rum under Sengene eller hvor Reder for Fjerkræet vare anbragte her.

Mellem Sengene staaer Sengeskabet. Over dem er anbragt Gjemmer, lukkede med Døre, Sengeloftet.

I Hjørnet op mod Baggavlen staaer den mægtige Kamin, Spiselen med sit Fyr, Grue eller Arne, Ildstedet med Arnehællen (Bundstenen). Mellem det og Gavlen: Bagerovnen med Ovnsmunden, der er lukket med en løs Laage, Ovntæppen.

Spisel, forkortet Spis, er det gl. franske poisle, Stedet, hvorfra Stuen varmedes, oprindelig en Ovn. I skorstensløse Huse, f. Ex. i de sydslesvigske Diler og i Norge var Røgovnen et Mellemstadium fra den aabne Arne til Kaminen med Skorsten. Overdelen af Spisen hedder Brikken, Hylden eller Kransen omkring den Fyrbrikken. Rummet mellem Spiselen og Taget hed ogsaa Brik eller Tarre. Det kunde være lukket med Panel. Et Skab indmuret i Spisen: Fyrskab eller Akkaa.

Hvor Pladsen var ringe, som her, kunde Akkaaen svinde ind til et firkantet Hul i Spismuren (paa Sjælland sad det over Bilæggeren og hed Agger). Over dette Agger er indmuret Stuens eneste Spejl, en lille Stump Glas, hvori kun en Brøkdel af Ansigtet kan ses ad Gangen. I Spisens Væg er indmuret en flad Sten, Snuggen, der afgiver et Sæde. Her satte Stodderen sig om Vinteren for Varmens Skyld og til Vederlag passede han Ilden ved at lægge Ved til den.

Fra Spisens Hjørne gaaer en spinkel Bjælke tvers over Stuen. Det er Hjællestangen og paa den lagdes Hjællerne, smalle Brædder eller Stænger, hvorpaa Ting hængtes eller lagdes til Tørre: Ved, Fladbrød o. s. v. I Skaane hed den Stavkarlsbjelken, fordi Stodderen ikke maatte passere den og gaa højere op i Stuen.

I de gamle Træhuse fandtes saa godt som intet Jærn. Træet samledes med Træpløkke, Dømlingerne. Hullerne, hvori saadanne have siddet, ses i Mængde udenpaa Huset, der forhen var klædt med Brædder. Gulvet var, hvis Rummet mellem Syllestenene var fyldt med Jord, floret med Sten, Resten lagt med Brædder. Stuen er 6 Meter lang, $5_{,45}$ Meter bred, 3 Meter høj, hvilket er de almindelige hallandske Maal.

Møblerne i Stuen ere ikke mange. Foran Gavlbænken staar Bordet, Stora Bordet, ofte af Ask. Det, som her findes, bærer Aarstallet 1664 paa Skuffen samt de første Ejeres, Mands og Hustrus Navne. Det har drejede Ben og Bordfod, en Kasse, i hvis Midte en firkantet Lem. Bag det den faste Bænk, Gavlbænken, ogsaa kaldet Bagbordsbænken eller øverste Bænk, som var det fornemste Gjæstesæde og her maa en Gang Husherrens Højsæde have været, da efter dansk Lov det at sætte sig paa Gavlbænken var en symbolsk Handling, hvorved en Arving eller Kjøber tog Huset i Besiddelse. Nu er Husbondens Sæde, efter hvilket Rummet hedder Sædestuen, for Bordenden mod venstre Væg. Ved hans højre Haand i Vraaen staar Spinnet, Vraaskabet, som er fra 1653. Fordum stod paa Bondens venstre Side som Afgrænsning et andet Skab: Kandeskabet af Form som Karhylden mod Baggavlsvæggen, men rigere udstyret. I Følge Professor Mejborgs Meddelelser stod et andet Skab paa Gavlbænkens yderste Ende, hvor senere Uret fik Plads. Foran Bordets ydre Side kunde en Bænk uden Ryg, Forsædet.

Foruden Stora Bordet fandtes et mindre og lavere Tavel, der stod i Krogen mellem Spis og Seng. Det var sommetider indrettet til at slaaes op, saa at det dannede Stol. Her spistes til hverdags.

Tabletten var et Møbel med aabne Hylder, til Opstilling af Kopper, Nips o. s. v.

Karhylden mod Baggavlen rummer Hustruens Kjøkkenredskaber.

I Skorstenen hang Kjedelkrogen eller der fandtes en Jærnknæarm, som kunde drejes om 2 Tapper. Kran eller Trane.

Belysningen hentedes fra staaende eller hængende Stager, der vare indrettede til Tællelys eller udkløvede Træstikker. Disse bares brændende i Munden om i Huset, naar Bæreren havde begge Hænder fulde. De hed Tyristikker og spingedes ud af fedt Fyrretræ. Det er dettes Fedme, Tjæren, der har givet Navnet.

Hallandsstuens, som forhen alle nordiske Stuers Pynt er den tekstile. Langs Hylder, Varrem, Aase og forresten overalt, hvor Plads fandtes, vare til Fest Hængeklæder anbragte, (i Nørre Halland ofte syede, i søndre vævede). Ved Højtider opsattes desuden Boningerne, Malerier paa Lærred, fremstillende Begivenheder ud af det daglige Liv, Brudefærd, Jagt, Haandværkere i Arbejde o. s. v. eller Billeder af Bibelhistorien, Brylluppet i Kana, Josefs Historie, de hellige 3 Konger o. l. De ere forsynede med oplysende Tekst og i deres naive Fremstilling morsommere end den moderneste Kunst evner det. De maledes af stedlige Kunstnere, f. Ex. i Brearyd og Gyltinge. De, der kom fra Knærød, ere kjendelige paa deres Inddeling i Felter.

Gavlhusene ere Børn af en yngre Tid, der fandt Rummet i den gamle Stue for trangt, og da man begyndte at drage de spredte Huse sammen i Stedet for at blive ved med at bygge nye. At de ere yngre ses paa flere Ting. De ere opførte i 2 Stokværk, hvilket ikke var almindeligt i Oldtiden. Tømmeret er firhugget med plan Svall (Yderside) i Modsætning til Lavstuens pynteligere buede Flader. Dørene nærme sig de nu brugelige Maal. Disse Huse kaldes Herberger og Navnet minder om de ældre Gaardes Huse af dette Navn, som der vare isolerede Bygninger, men nu droges ind til Vaaningshuset. Gavlhuset, som rummer Forstuen, hed Forstueherberget. Man kom ind i det gjennem Forstuedøren, op ad et Trappetrin af Træ eller Sten, Forstuebroen. Over den var bygget et Skur, Bislaget (nordtysk byschlag) forsynet med Siddepladser. I Forstuen fandtes til venstre Stuedøren, til højre Herbergsdøren, en Bro (Stige) fører op til Herbergsloftet. Dets Tag hviler paa Aase. Den indre Flade dannes af Granstager, de saakaldte Trodvidr (Trodved). I Underrummet, der har to smaa blyindfattede Vinduer, findes 2 faste Senge med Sengeskab imellem, som i Lavstuen. Her var Kvindernes Arbejdsstue. Ved det ene Vindue staar Væven, her fandtes Rokken og den mindre Baandvævestol, og her sov det kvindelige Tyende. Paa Lofterne husedes det mandlige Tyende, og undertiden Gæster. I det andet Herberge, Krobbeherberget, kunde ogsaa findes Senge, undertiden forsynede med en Overseng, Tarre og her stode Kisterne. I ældre Tid fandtes her Brændevinstøjet og Rummet tjente til økonomisk Brug og til Opbevaring af Redskaber. Her er der til Museumsbrug ordnet en Samling af saadanne — til Agerbrug, blandt hvilke vil ses de aller primitiveste, Kratterne, hvis Form stammer fra det ældste Jordbrug, der dreves, hvor ryddet og brændt Skov havde staaet — til Jagt, blandt hvilke Næt og Spyd fra Ulvejagtens Tid findes — Ridetøjer, deriblandt Brudgoms- og Brudesadler — Husgeraad af Træ, deriblandt et Kar, Holk, hulet af en Lindestamme, et Bevis paa, at man kunde undvære Bødkerarbejde.

Disse Gavlbygninger have ogsaa havt en Udviklingshistorie. I ældre Tider gav man dem en Form, der muliggjorde et Forsvar af Forstuedøren, idet man lod Overbygningen skyde ud over denne som Svalgang. Opgangen til Loftet var saa udvendig ad en løs Stige. Naar denne var draget op og Dørene lukte, kunde Huset forsvares fra Svalen mod Fjenden. Fra Herbergshusenes højere Gavle kunde Taget holdes frit gjennem Glugger og det var af den største Betydning at værne det. At bryde Taget var den almindelige Maade, hvorpaa Voldsmænd skaffede sig Adgang og fra de islandske Sagaer vides, at Tagrejsninger bleve vundne ned med Reb. Saadanne Stuer have til for kort Tid siden existeret i Søndre Smaaland, langs den gamle Rigsgrænse, og de have været kjendte ogsaa paa dennes danske Side. Under Omtalen af vor anden Bygning, Loftshuset, vil blive gjort Rede for denne Bygningsform. Det befæstede Hus ved Stuens Gavl var et Lofthus, flyttet derhen for at gjøre den gamle Stue stærkere og sikrere.

Uden for Lavstuens søndre Væg er anbragt en Bihave omgærdet med Bistænget. Her staar Bistadet med Bistokkene eller Bitræerne, ogsaa kaldet Skæmminger, af Oldsprogets *skamm*r, en kort Gjenstand. Anvendelse af Diminutivet stammer fra, at før den moderne Biavl kjendtes, samlede man Vox og Honning i de vilde Biers Bo i hule Skovtræer. Skaanske Lov siger, at om man hitter Bier i Skove, skal man hugge sit Mærke i Træet. Toges de saa bort af andre, straffedes det som Tyveri. Det er rimeligt, at de første kunstige Kuber kom til at ligne Biernes oprindelige Hjem, de hule Træer.

I denne Bihave voxede de faa Planter til Pryd, som Bonden kjendte, samt de, han anvendte som Lægeurter, deriblandt Løvstikken *Levisticum officinale*.

Loftstuen.

B.

Lofthuset.

stod forhen paa Aabro ved Nybro Station i Smaaland 3 Mil vest for Kalmar, $4^1/_2$ Mil nord for den gamle Rigsgrænse mod Bleking. Huse af dets Art ere ikke sjældne i Søndre Smaaland. Paa Vislandas Præstegaard staaer et lignende og hver Bondegaard paa denne Egn synes i sin Tid at have ejet sit. Men i Tidernes Løb har Bygningsmaaden her ændret sig. Overbygningens Fremspring, Skunken, blev smallere og svandt tilsidst ind, saa at den ikke gav Plads til at færdes oppe paa Svalgangen. Endelig forsvandt denne helt og der blev kun tilbage et Par Tommers Fremspring af øverste Stokværk. I vore Dage kaldes disse Huse Sædboder.

I sin oprindelige Form egner Boden sig kun daarlig til det Brug, der senest blev gjort af den. Underrummet, Kjælderen, brugtes vel nu som tidligere til Redskabshus, men øverste Stokværk, Loftet, var ubekvemt til at gjemme Sæd i, da Adgangen dertil ad Svalen var meget besværlig. Den blev af den Grund ikke anvendt, men i Stedet for benyttedes en indvendig Trappe. Den oprindelige Form var ogsaa beregnet til et helt andet Brug, nemlig til Forsvar og dertil egnede den sig helt vel.

At der langs den gamle Rigsgrænse mod Danmark fandtes saa mange særskilte Lofthuse og tillige befæstede Beboelseshuse kan have sin Grund i den herskende Usikkerhed, Fjendskab mellem de to Folk, Danske og Svenske, der her levede tæt op mod hinanden, vel ogsaa det, at Grænsestrøgene forhen husede Landflygtige og Fredløse, der gjorde sig til Skovgangsmænd (Skovfiender kaldtes de i Norge) paa Nabolandets Omraade og nærede sig paa den bofaste Befolknings Bekostning lige saa meget som ved Stimandsfærd ind paa det gamle Fædrelands Territorium. Middelalderens Slægtfejder, Blodhævnen, der var en lovlig Institution, før Staten tog Strafferetten i sin Haand alene, kan ogsaa have sin Part i, at disse faste Huse fandtes paa saa mange Gaarde ikke alene ved Rigsgrænserne, men overalt i de skandinaviske Lande[1]).

Blandt de gamle Gaardes mange spredte Bygninger fandtes et Hus i 2 Stokværk, der tjente som Forraadshus og tillige var indrettet til Forsvar. Det hed Lofthuset eller forkortet Loftet. Dets nederste Afdeling, Kjælderen, var sat med Sten, undertiden i Væggenes fulde Højde. Øverste Del, Loftets Gulvbjælker, Bolsterstokkene, ragede

[1]) I 1599 findes i Værend endnu Exempel paa Oldtidens Indbrænding under Blodhævnsfejder. Da brændtes baade By og Bonde, Hustru og Barn. Paa dansk Side var i 17de Aarhundrede Slægten berettiget til at kræve Mandebod for Drab. Fauraas Tingbog (Halland) indeholder følgende Tilførsel under $^{16}/_{6}$ 1629: *Fremkom Jon Lauritsen i Langaas og fremæskede Efterskrevne deres Sandhed at berette Da fremstod Niels Lassesen i Uglesbo og Laurits Pedersen i Schouterup* (i moderne svensk Form Skottorp) *og beretter som efterfølger: Eftersom vi vare udsendte af salig Niels Lauritsens Arvinger at gjøre en veulig Kontrakt og Forening imellem Jon Tostesen i Ugleholt, som (desværre) dræbte fornævnte Niels Lauritsen, og fornævnte afgangne Niels Lauritsens Arvinger, saa bekjende vi, at de paa den Tid bleve venlig og vel forligte paa begge Sider med de Konditioner og Vilkaar, om det kan ske med den gode Øvrigheds gode Villie og Samtykke.*

saa langt ud over Kjælderen, at de gave Plads til en Svalgang, der løb langs med Husets Facade eller undertiden om flere af dets Sider. Svalgangen var lukket med Væg udtil paa en langagtig Aabning nær, forsynet med et aabent Tralværk. Adgangen til Loften var ad Broen, en løs Stige, der kunde drages op. Vort Hus, der netop er bygget som Middelalderens Lofthuse, giver en levende Forestilling om de Lokaliteter, hvori vore gamle Folkeviser bevæge sig. Vi have her Højenloftet, Højenlofts Svalen og Højenlofts Broen, Navne, der forekomme hvert Øjeblik og vise, hvor almindelige saadanne Bygninger vare i vort Land.

Fra alle Nordens Lande, paa Island nær, findes Vidnesbyrd om, at disse Huse byggedes ens i den senere Middelalder. Der hed dette faste Hus Skemma (af *skammr*, kort), men var kun i ét Stokværk. I det øvrige Norden var det derimod i to. I Norge kom de til en særlig høj Udvikling, og fortrinlige Lofthuse paa Stensokkel, rigt prydede med Snitværk, ere bevarede til vore Dage. En Afart af dem, de saakaldte Stabbure eller Stokkebure, bleve ikke satte paa Stengrundvold, men paa Stabber eller Stokke for at holde dem fri for Fugtighed, Rotter og Mus. Ordet Stabbur omtales første Gang i 1539 i Bestemmelser om de trondhjemske Kannikers Landgaarde, men Husformen er meget ældre. Paa Bygdø ved Kristiania er henflyttet et Stabbur fra Søndre Berdal og et Lofthus fra Gudbrandsdalen med Svalgange henholdsvis paa 4 og 3 Sider.

Intet Sted, som i Norge, have disse Lofthuse bevaret sine Middelalders-Former saa uforvanskede. De give det klareste Billede af Husenes oprindelige Bestemmelse.

Denne var at huse og værne om Bondens Rigdomme og hans Forraad. Af den Grund var Kjælderen undertiden bygget uden Døre. Indgangen til den var ad en indre Trappe fra Loftet. Lys og Luft kom gjennem Glugger paa Væggene. Her nede gjemtes Handelsvarer og Vinterforraad: Tørfisk, saltet og røget Kjød, Ost, Smør o. s. v. Oppe i Loftet forvaredes Folkenes Klæder (*fat*, deraf *fatabur*). de store Beholdninger af vævede Sager, Drætteduge, Hængklæder, Boninger, Hynder, der smykkede Stuerne ved Fest, og endelig det kostbareste Husgeraad af Sølv, Malm, Kobber og Tin. Undertiden var her oppe under Tagets Rygaas afsondret et lille Rum, Tarren, det hemmeligste Gjemmested, hvor Bondens Skat var anbragt, og hvor han i Ufreds Tid skjulte en forfulgt Ven, undertiden sig selv, naar Fejden stod mod ham og naar Forsvar ikke var muligt. Til dette vellaasede, utilgængelige Hus havde Hustruen ofte alene Nøglen i Forvaring. Dets større Sikkerhed gjorde, at man bød hædrede Gjæster at sove her. Det er Sagaernes Soveloft. I Middelalderen kunde Lofthuset være forbundet med et af Beboelseshusene ved en underjordisk Løngang, der benyttedes under natlige Overfald for at tye til det faste Hus eller ud i det Frie.

I vore Folkeviser ser man ogsaa Lofthuset taget i Brug som Kvindestue, den adelige Fruerstue eller som Jomfrubur (*skemmubur*), hvortil dets Utilgængelighed egnede det og det var langt ned i Tiden forsynet med Slaa og ofte 3-dobbelte Laase. Saaledes benyttedes det i Værend (Smaaland) ned til vor Tid. Paa hede Sommerdage toge Gaardens Døtre og Piger Plads paa Svalen med deres Haandarbejde, naar Loftrummet var kvalmt. Om dette Jomfrubur med sine indelukkede unge Piger drejer Middelalderens Sange, Sagn og Æventyr sig, og de have udstyret det med al tænkelig Pragt. Dets Bjælkeværk er udskaaret og forgyldt paa Snittet, det er tækket med Bly og kunstfuldt malet ude og inde. Om Buret staar en Skigaard (Palissadeværk) med stærke, laasede Jærndøre og desuden holde Drager og Lindorme, Løver og Bjørne Vagt, undertiden flagrende Ildsluer.

Da Skorstenene kom, var Kvindehuset det Første, som nød godt

af dette Fremskridt. En Kamin med Skorsten anbragtes paa Loftet og skaffede Huset et nyt Navn: Stenstuen, der forekommer saa hyppigt i Folkeviserne. Man har villet slaa den sammen med Badstuen og ment, at den hed saa, fordi den var bygget af Sten, men af Folkeviserne fremgaar, at den var en Kvindestue, hvor de Svangre drog sig hen for at føde. At det var den Stue, der rummede Husherrens kjæreste, ses af, at han i det Fjærne ofte drømmer, at hans Stenstue brænder.

Præstegaardenes Forpligtelse til i en Tid uden Kroer og Gjæstgiverier at yde Natteleje til Vejfarende blev Aarsag til, at Lofthuse længe bevaredes der. Naar der var Visitats i værendske Kirker, sov Bispen paa Præstegaardens Loft; i Mohedas Kirkebog for 1639 kaldes dette derfor Biskopsloftet. I Danmark var det samme Tilfældet. Paa Ingstrup Præstegaard fandtes i 18de Aarhundrede en rød Bygning, hvis øverste Stokværk hed Barfredloftet. Den var omgiven af Grave og laa »vester i Gaarden«. Her sov Kong Christian III i 1536. Paa samme Rejse sov han i Lunde Præstegaards (Vestre Han Herred) Barfred. Den nedbrødes først 1825. Lignende fandtes i Skjærup, Holmans Herred og i Haverslev, Østre Han Herred, hvor Loftet hed Fredeborg. I Volstrup Præstegaard ved Børglum Kloster stod et lignende Lofthus, der maa have været en meget betydelig Bygning. Præsten, Hr. Caspar Ravn, har givet Beretning om den $^{10}/_{8}$ 1809. Han har selv i flere Aar havt »Kammer og Logie« der, baade som Student og siden som Kapellan, men alligevel faar man ikke stort at vide om det, uden at det var brøstfældigt og ubehageligt at bo i. Han kalder det for »et stort Skrammel Huus med Kjælder under og Skorsteen samt 2 Stuer og et lidet Kjøkken.« Det stod »paa en meget høj Muur af store Kampestene« og har altsaa været af et andet Materiale, Træ. Dette ses yderligere deraf, at der fandtes »en Hob udgravne (ɔ: indskaarne) Navne med Runer, Bogstaver, Hieroglypher og ulæseligt Tøj, som Ingen kunde gjette hvad var«, samt at Hr. Rafn »maatte ofte, naar der kom Storm og stærk Blæst, flygte derfra midt om Natten, da Huset kunde ryste, knage og brage.« Der var ikke anvist Midler til Husets Vedligeholdelse og da Rafn blev Præst der ved Tiden 1750, valgte han at bygge det om og nu satte han det paa Jorden.

I Smaaland, hvor disse Forsvarshuse endnu findes, hedde de som sagt nu Sædboder. I Sverig kalder man dem Fataburc, saaledes det store Hus med 4 Svalgange paa Østra Ryd i Øster Gøtland, men mulig er Navnet kommet ind ved den yngre Literatur. I ældre svenske Dokumenter kjendes Ordet ikke, men vel i Skaanske Lov, hvor det nævnes én Gang. I Smaaland forekommer Navnet *fatabur* en enkelt Gang om en Bod paa Gaarden Eda. I Norge og paa Island anvendtes det sjældent, i Danmark ofte, men i overført Betydning for Skatkammer, Værdigjenstande, Rejsegods o. l.

Vort Lofthuses Alder er ikke let at slaa fast. I sin Bygningsmaade hører det til den senere Middelalder, men er næppe mere end 200 Aar gammelt. Det er genopført nøjagtigt, som det stod i Aabro. I den ene Loftsgavl er indsat Ruder i en Aabning, der tidligere var lukket med en Luge, fordi Rummet nu skulde bruges til Museumsopstilling. Af samme Grund ere 2 Vindøjer indsatte i Tagfladerne. Loftet rummer nu Samlinger til Oplysning om vore Landboforhold, Kort og Planer til Belysning af Jordfællesskabet og dets Bylag, der bunde i det Samfund, som først bosatte sig og delte Jorden og i sine ydre Former bevaredes til Udskiftningens Tid for omtrent 100 Aar siden.